

ЗА ЛЕКСИКАЛНО-СЕМАНТИЧНИТЕ ДВОЙКИ В ТУРСКИЯ ЕЗИК, МОТИВИРАНИ ОТ ГЛАГОЛИ И ВЕРБОИДИ

Харун Бекир

Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“

ON HENDIADYS IN THE TURKISH LANGUAGE, MOTIVATED BY VERBS AND VERBOIDS

Harun Bekir

Paisii Hilendarski University of Plovdiv

This article examines the main problems of the typology of hendiadyses/reduplications formed by joint use of verbs and verboids, with a view of deriving a system of signs, markers, and criteria for their recognition, description, and typology. It summarizes the main structural features necessary for their formalization description and presents a classification into separate subtypes.

Key words: hendiadys, reduplications, verbs, verboids, Turkish language

Увод

Редупликацията, дублирането или лексикално-семантичните единства (*hendiadyoin* от гр. *ἐν διὰ δύοῖν*, тур. *ikilemeler*, *yenilemeler*, *tekraralar*), които са присъщи за системата на турския език, изпълняват важна роля в структурно-семантичната организация на речта и различните видове текстове. От гледна точка на типологични, структурни, функционално-семантични и различни стилистико-прагматични характеристики те са особен вид структурно-семантични единства, които включват два елемента, имащи обща семантична характеристика, изпълняващи една синтактична функция, и са част от словното богатство на езика.

Дублирането като езиково явление е една от обхватните теми в турския език. Теориите за същността, състава и структурата на езико-

вите единици, образувани чрез дублиране, са разнородни – противоречиви или частично препокриващи се в различните изследвания. Въпреки наличието на много изследвания по темата те в повечето случаи са неизчерпателни. Има и редица недоуточнени проблеми. Един от тях е терминологичният. Съществува широк кръг от терминологични употреби за назоваване на структурно-семантични единства, които включват две графични думи и се отличават като специфична комбинация с цялостна семантика. Докато в османотурския език за описанията им се използват термините „*atf-i tefsiri*“, „*terkîb-i ihmâlî*“ и „*mühmelât*“, в терминологичните речници за означаването на това езиково явление в турския език се посочват съответствията на английски „*reduplication*“ или „*reduplication dual*“, на френския – „*redoublement, reduplication, hendiadyoin*“, на немски – „*verdoppelung, reduplikation, reduplizierung, zwillingsformen, hendiadyoin*“, на руски – „*парные слова*“. Турските автори в своите трудове и граматика на турския език използват различни термини, като „*hendiadyoin, atif gurubu, ikizleme, katmerleme, ikiz kelime, kelime ikilemesi, tekrar, çift kullanış, koşma takım, yakın anlamlı çift, ikizlenme*“ (Топалоглу 1989: 87). Същевременно Веджихе Хатибоглу (1981: 9), Ахмед Топалоглу (1989: 87), Нуретин Коч (1992: 142), Мехмед Хенгирмен (1999: 208), Тахсин Бангуоглу (2000: 308), Берке Вардар (1980: 93) използват термина „*ikileme*“ („удвояване“). Мухарем Ергин обаче използва термина „*tekrarlar*“ („повторения“), като за разлика от останалите изследователи включва и прилагателните имена, изразяващи наситеност на назовавания признак като „*yemyeşil*“, „*masmavi*“, „*tertemiz*“, към тази група дублирания (Ергин 1972: 355). В „*Речник на граматическите термини*“ („*Grammer Terimleri Sözlüğü*“) авторката Зейнеп Коркмаз използва както „*ikileme*“ (1992: 82), така и „*tekrarlar*“ (1992: 148).

Обхватът и термините за тяхното назоваване, използвани в тези проучвания, варират. При голяма част от посочените в изследванията примери се наблюдава наличие на редупликация, като в тях има пълно или частично повторение на думата, корена или основата на една дума. При обстояния анализ на ексцерпирания корпус от примери обаче е видно, че те включват и съвместното използване на думи или лексеми с напълно различен фонеман състав, а именно антонимни двойки като *gelir gelmez, bakar bakmaz, düşe kalka, bata çıka* и синонимни двойки като *ipsiz sapsız, ite kaka, güçlü küvvetli, sorgu sual* и др. Като се има предвид това, за тяхното назоваване на български би било по-подходящо използването на термина **лексикално-семантични двойки**, които включват в себе си и *редупликациите*. В лингвистична-

та литература при широкото разбиране за подобни езикови единства се използва терминът *бином* (букв. *двучлен*), който има по-общо значение със своите разновидности. В конкретния случай може да ги класифицираме като необратими безсъюзни биноми (словоредът на двойката е фиксиран и елементите му не са свързани със съюз). Ние ги определяме като своеобразни двучленни конструкции (двукомпонентни съчетания) или словосъчетания с еквивалентни компоненти, които са образувани чрез съвместното използване на думи, принадлежащи към една и съща част на речта, обединени от вътрешноезикови връзки, основани на взаимнозависими и взаимносвързани елементи на значението, без да се поставя съюз между тях. Състоят се от две думи, всяка от които има свое ударение и своя граматична оформеност. В тях една или всички думи са преосмислени, което поражда обвързаност в номинацията, независимо от това дали са частично, или напълно мотивирани от значенията на съставящите ги компоненти. Повечето от тях са образувани от познати, налични в езика думи, но като цяло назовават нови обекти, признаци и явления от заобикалящия ни свят. Значението на тези съчетания е съвкупност от значенията на съставящите ги лексикални единици, а понякога се използват и за предаване на експресивност. Синтактичната функция на *лексикално-семантичната двойка* и съотнесеността ѝ към определена част на речта се определят единно за всички нейни компоненти (думи), а не за всеки компонент поотделно. Последователността на компонентите е една от основните характеристики на *лексикално-семантичните двойки* в турския език. Използването им векове наред е довело до придобиването на конкретно значение и функции. Казано по друг начин, схемата на подреждане на компонентите им е строго фиксирана и не може да се променя. При нарушаване на тази последователност цялата конструкция губи своето значение и става безсмислена. Много често единият от елементите им няма самостоятелно значение, а придобиват значение единствено в конкретните съчетания.

**Структура, семантика и функционални характеристики
на лексикално-семантичните двойки,
мотивирани от глаголи и вербоиди**

Глаголите в турския език са също продуктивни при образуването на *лексикално-семантични двойки*. В много от случаите те са пълни или частични редуPLICATIONS, при които лексемата се удвоява и запазва своите морфологични особености. Не са малко и случаите, при които се наблюдава съвместното използване на различни глаголи. Отг-

лаголните лексикално-семантични двойки обикновено се използват за придаване на по-голяма изразителност или експресивност в речта. В структурно-семантично отношение някои от тях всъщност представляват вербоидни конструкции.

Въз основа на съществуващите в речта примери представяме едни от най-продуктивните модели на лексикално-семантични двойки, мотивирани от глаголи, според граматическата оформеност на изграждащите ги конституенти:

- Чрез повторение на номинативния (турски: *asıl eylemlik/mastar*, състоящ се от основата на глагола и двувариантната наставка *-mak/-mek*) или функционалния инфинитив (турски: *hafif eylemlik/mastar*, състоящ се от основата на глагола и двувариантната наставка *-ma/-me*): *bıkmak usanmak* (омръзване), *bitmek tükenmek bilmiyor* (няма свършване, приключване, край), *çalışmak çabalamak* (работа, усърдие), *gücenmek darılmak* (сърдене), *bağırarak çağırmak* (викане, крещене), *arama tarama* (претърсване, обиск), *okuma yazma* (четмо и писмо, умение да се чете и пише; грамотност), *derme çatma* (нахвърлен, струпан безредно; неугледен; небрежно направен), *emte basma* (с механизъм за изтегляне, изтласкване навън под налягане на течности или на газове), *uete içte* (ядене и пиене). Образуваните по този модел лексикално-семантични двойки изпълняват в изречението всички синтактични функции, присъщи за съществителните имена.
- Чрез повторение на резултативния инфинитив (турски: *ağır eylemlik*, или инфинитивът на *-(y)ış⁴*, състоящ се от основата на глагола и четиривариантната наставка *-ış, -iş, -uş, -üş*): *bağırış çağırış* (нещо изречено, извикано с висок, силен глас; врява, виканица); *değiş tokuş* (размяна, разменяне, обмяна); *gidiş dönüş* (двупосочен; отиване и връщане; за отиване и връщане); *gidiş geliş* (трафик, движение; преминаване; придвижване, пътуване); *iniş çıkış* (неравна земна повърхност; който не е постоянен, траен); *iniş uokuş* (стръмнина, стръмно място; нанадолнище и нанагорнище); *itiş kakış* (блъсканица; с блъскане и бутане); *karış karış* (грабейки, взимайки един през друг); *kiriş kiriş* (по който има много бръчки, сбръчкан, целият в бръчки); *tikiş tikiş* (плътно, сбито, набито; препълнен, натъпкан, наблъскан); *viruş kırış* (яростно, яко, здравата); *yalvarış yakarış* (настоятелни/безкрайни молби и увещания, умоляване, молейки се много) и др.
- Чрез повторение на спрегаема форма на глагола за изразяване на многократност, прекомерност, интензивност или продължител-

ност на извършване на действието. В речта обикновено следва и друго действие, което съдържа заключение вследствие на действието, изразено с лексикално-семантичната двойка: *sordu soruşturdu* (поразпита), *çalıştı çalıştı vazgeçti* (опита се и се отказа), *yedi yedi doymadı* (много яде, но не се насити), *koştu koştu yoruldu* (много тича и се измори), *aradı taradı buldu/bulamadı* (претърси и намери/но не намери), *aradı aradı buldu* (търси и намери), *anlatıyorum anlatıyorum anlatıyor* (обяснявам/говоря/разказвам, но не разбира), *sararmış solmuş* (пребледнял, увехнал; прен. здравето ме се разклаща все/още повече) и др.

- Чрез спрегаемата форма на един и същ глагол, като първият конституент е в минало свидетелско време (турски: *belirli/görülen geçmiş zaman*), а вторият – в сегашно време (турски: *şimdiki zaman*), за да изразим, че малко остава действието да се осъществи (почти, без малко): *geldi geliyor* (предстои всеки момент да дойде), *girdi giriyor* (предстои всеки момент да влезе), *çıkıktı çıkıyor* (предстои всеки да излезе), *bindi biniyor* (предстои всеки момент да се качи), *btirdi bitiriyor* (предстои всеки момент да приключи), *su kesildi kesiliyor* (предстои всеки момент водата да спре), *bomba patladı patlıyor* (предстои всеки момент бомбата да гръмне), *arkadaşım geldi geliyor* (предстои всеки момент приятелят ми да дойде) и др.
- Чрез спрегаемата форма на един и същ глагол, като първият конституент е в минало свидетелско време (турски: *belirli/görülen geçmiş zaman*), а вторият – в бъдеще време (*gelecek zaman*), за да изразим, че действието всеки момент ще се осъществи: *oldu olacak* (поне; почти), *geldi gelecek* (ще дойде всеки момент), *girdi girecek* (всеки момент ще влезе), *çıkıktı çıkacak* (всеки ще излезе), *düştü düşecek* (без малко да падне, всеки момент ще падне), *aldı alacak* (всеки момент ще вземе; на път е да вземе), *bindi binecek* (всеки момент ще се качи), *btirdi bitirecek* (всеки момент ще приключи), *su kesildi kesilecek* (всеки момент водата ще спре), *çocuk ağladı ağlayacak* (всеки момент детето ще заплаче), *bomba patladı patlayacak* (всеки момент бомбата ще гръмне), *bebek uyudu uyuyacak* (всеки момент бебето ще заспи, бебето почти заспа), *arkadaşım geldi gelecek* (всеки момент приятелят ми ще дойде) и др.
- Чрез дублирането на един и същ глагол, като първият конституент е в минало свидетелско време (турски: *belirli/görülen geçmiş zaman*), а вторият е деепричастието на глагола, образуван с нас-

тавката *-Ell*, за да изразим обстоятелство за време в значение на „откакто; от момента, от който; откогато, откак“: *geldi geleli* (откакто е дошъл), *girdi gireli* (откакто влезе), *gitti gideli* (откакто отиде, откакто си тръгна) и др.

- Чрез спрегаемата форма на един и същ глагол, като първият конституент е в минало свидетелско време (турски: *belirli/görülen geçmiş zaman*) или сегашно-бъдеще време (турски: *geniş zaman*), а вторият в сегашно-бъдеще (турски: *geniş zaman*) време и между дублираните думи се добавя въпросителната частица *mi*, или вариантите ѝ според вокалната хармония *mi*, *ti*, *mü*. Чрез тази конструкция се изразява решителност или категоричност за извършване/неизвършване на действието: *kaldı mı kalır* (реши ли, остава), *geldi mi gelir* (реши ли, идва), *okudu mu okur* (реши ли, учи), *gider mi gider* (отива, и още как), *bakar mı bakar* (гледа, и още как; гледа продължително време), *olur mu olur* (става, и още как), *görür mü görür* (гледа, и още как) и др.
- Чрез спрегаемата форма на един и същ глагол в минало свидетелско време (турски: *belirli/görülen geçmiş zaman*), като първият конституент е в положителна, а вторият – в отрицателна форма. По този начин се образуват своеобразни деепричастни конструкции за поясняване на обстоятелствата, при които се извършва някакво друго действие (в значение на „незабавно, непосредствено, веднага след действието, което става или е станало“): *yedi yemedi dışarı fırladı* (непосредствено/веднага след като яде, изскочи навън), *oturdu oturmadı anlatmaya başladı* (със сядането си започна да разказва), *geldim gelmedim çalışmaya başladım* (с идването си започнах да работя), *yattı yatmadı uyudu* (с лягането си заспа), *bir saat geçti geçmedi uyandı* (не се мина и един час и се събуди).
- Чрез повторение на един и същ глагол в желателно-условно наклонение (турски: *dilek-şart kipi*) в 3 л. ед. ч. В този случай имаме своеобразна пълна редупликация, при която има удвояване на лексемата заедно с нейните морфологични особености. Лексикално-семантичните двойки от този тип образуват подчинено обстоятелствено условно изречение, което определя действието на главното изречение („в случай че, при положение че“), или за означаване, че действието става, извършва се в степен, която превъзхожда проявите му в друг момент или по отношение на друг обект: *olsa olsa* (най-много, в краен случай, в най добрия случай, в края на краищата, все пак), *gelse gelse* (ако

- дойде, то/най-много...), *baksa baksa* (ако гледа, то/най-много...), *gitse gitse* (ако отива, то/най-много...) и др.
- Чрез повторение на един и същ глагол в сегашно-бъдеще време (турски: *geniş zaman*), като първата дума/лексема е в положителната форма на 3 л. ед. ч., а втората дума/лексема е отрицателната форма в същото време на глагола (в значение: „в момента, в който ...; незабавно, непосредствено, след като...; щом...“). Този модел е много продуктивен и може да се приложи към почти всички глаголи: *gelir gelmez* (с идването си), *bakar bakmaz* (веднага щом погледна), *gider gitmez* (веднага щом отиде), *oturur oturmaz* (веднага след като седна), *iner inmez* (веднага щом слезе) и др.
 - Чрез повторение на един и същ глагол в сегашно-бъдеще време (турски: *geniş zaman*), като и двете думи/лексеме са или в положителна, или в отрицателна форма: *olmaz olmaz* (не става, не може), *yeter yeter* (стига, достатъчно) и др.
 - Чрез повторение на един и същ глагол, като първият конституент е условна форма на сегашно-бъдеще време (турски: *geniş zamanın şartı*), а вторият е в повелително наклонение (турски: *emir kipi*): *gelirse gelsin* (ако ще да идва), *alırsa alsın* (ако ще да взима), *ne derse desin* (каквото ще да казва), *ne yaparsın yapın* (да прави каквото ще), *giderse gitsin* (ако ще да отива), *çıkarsa çıksın* (ако ще да излиза), *yemezse yemesin* (ако ще да не яде) и др.
 - Чрез повторение на един и същ глагол в повелително наклонение (турски: *emir kipi*): *birak bırak* (остави), *buyur buyur* (заповядай), *otur otur* (седни), *gel gel* (ела, ела), *gir gir* (влез, влез), *yat yat* (легни) и др.
 - Чрез пълна редупликация, мотивирана от/с повторение на желателно наклонение (турски: *istek kipi*) на глагола в 3 л. ед. ч.: *bile bile* (съзнателно), *gide gide* (отивайки), *doya doya* (до насита), *koşa koşa* (тичайки), *otura otura* (седейки), *ağlaya ağlaya* (плачейки), *alıştır alıştır* (упражнявайки се), *baka baka* (гледайки), *göre göre* (виждайки), *söylene söylene* (мърморейки, карайки се), *dura dura* (стойейки, чакайки), *düşüne düşün* (мотаейки се, мислейки), *sallana sallana* (люлеейки се; клатушкайки се), *söylemeye söylemeye* (наказвайки, не изричайки), *araya taraya* (търсейки), *gide gele* (отивайки и връщайки се). Тази форма на желателно наклонение (турски: *istek kipi*) не се използва самостоятелно в турския език, а единствено в лексикално-семантични групи. Образуваните по този модел лексикално-семантични двойки се приемат като деепричастна конструкция, която може да се приложи към почти всеки гла-

гол. Тази форма се среща и в някои устойчиви конструкции, като *güle güle* (довиждане), *kolay gele* (лека работа, спорна работа), *hayır ola* (дано е за добро; какво има), *bata çıka* (с мъка, с труд, с усилие), *sere serpe* (проснат, постлан, разгърнато), *düşe kalka* (с мъка, с труд, много трудно, с усилие), *seve seve* (с радост, с удоволствие), *güle oyna* (с радост, с удоволствие). Както се вижда и от примерите, този вид пълна редупликация е удвояване на лексемата заедно с морфологичните ѝ особености.

- Чрез деепричастната форма на глагола, образувана с наставката (суфикса) *-ip* и нейните фонетични варианти *-ır*, *-ur* и *-ür*. С нея се означава, че едно глаголно действие се върши или е извършено едновременно с друго действие или непосредствено преди него. Затова оттенъкът в значенията му на български се предава според случая със съюза „и“ или „като“, а понятието за време и лице на използваното в речта деепричастие се получава от формата на главния глагол, с който то е свързано. В турския език деепричастието на *-İp* е един от начините за съчинителна синтактична връзка. Тъй като и между съставните конституенти на лексикално-семантичната двойка синтактичната връзка е съчинителна, това деепричастие е често срещано. Някои примери са образувани чрез пълна редупликация за изразяване на продължителност или многократност: *düşür düşür bayılıyor* (пада и прупада), *bakır bakır güldü* (погледна и се засмя), *alır alır yedi* (взе и изяде), *düşür düşür kalkıyordu* (паднаше и ставаше), *dönür dönür bakıyordu* (обръщаше се и гледаше) и др. Наблюдава се и съвместно използване на различни глаголни основи: *yatıp kalkıp teşekkür ediyordu* (винаги изказваше благодарност), *satıp savır kaçtı* (разпродаде и избяга), *uyur içir eğlendi* (яде, пи и се весели) и др.
- Първият конституент е деепричастието на *-İp*, а вторият – спрегаема форма на глагола: *kalkıp oynatmak* (ставам и играя), *gidip gelmek* (отивам и се връщам), *açır okutak* (отварям и чета), *oturup yutak* (сядам и ям) и др. Някои от образуванията по този модел лексикално-семантични двойки са се превърнали във фразеологични единици, като *bikir usanmak* (дотогва ми, досадно ми е донемайкъде), *sararır solmak* (вси повече вежна/бледнея), *arayır sormak* (питам, разпитвам, интересувам се), *arayır taramak* (претърсвам, търся навсякъде), *çalır çirtak* (крада, извършвам кражба), *kesir biçmek* (раздробявам, надробявам, разкъсвам на парчета, кълям; казвам каквото ми падне; назидателно, заплашвайки), *özenir bezenmek* (проявявам голямо старание),

telleyip pullamak (разкрасявам, украсявам; прен. прехвалвам), *sarıp sarmalamak* (увивам здравата), *verip veriştirdi* (казвам каквото ми падне) и др.

- Първият конституент е деепричастието на *-İp*, а вторият – бъдещето причастие + притежателна наставка. Този модел всъщност е причастна конструкция (сложно по строеж причастие/отглаголно прилагателно, на турски: *sifat-fiil*), която пояснява признака на съществителното име: *görüп göreceği kişi* (лицето/човекът, който ще види), *gidip gideseğim yer* (мястото, което ще видя), *alıп alacađımız tal* (стоката, която ще вземем), *alıп vereseđin tal* (стоката, която ще вземеш и предадеш/дадеш), *alıп okuyacađım kitap* (книгата, която ще взема и ще прочета) и др.
- Първият конституент е деепричастието на *-İp*, а вторият – деепричастието на *-ken*: *durup dururken* (изведнъж), *gelip geçerken* (преминавайки), *uyuyup uyurken* (както си спеше), *bakıp bakarken* (както си гледаше), *arayıп sorarken* (питайки, разпитвайки), *gelip giderken* (отивайки и връщайки се), *yatıp kalkarken* (пренощувайки, прекарвайки нощите) и др.
- Чрез деепричастието с *-ken*. Това деепричастие се образува от положителните и отрицателните лични глаголни форми на 3 л. ед. ч. на сегашно-бъдеще (турски: *geniş zaman*), минало преизказно (турски: *belirsiz/görölmeуen geçmiş zaman*) и бъдеще време (турски: *gelecek zaman*) от изявително наклонение. Наставката *-ken* не приема ударение и не се подчинява на вокалната хармония. Тя произхожда от спомагателния глагол „imek“ („съм“). Самата тя е деепричастие на този глагол. Това деепричастие означава едновременност на допълнителното действие с глагола сказуемо: *koşarken koşarken düştü* (както си вървеше, падна), *okurken okurken uyudu* (както си четеше, заспа), *giderken giderken yuvarlandı* (докато си вървеше, се претърколи) и др.
- Чрез спрегаемата глаголна форма в минало свидетелско (свършено) време (турски: *belirli/görülen geçmiş zaman*) + деепричастието с *-Elİ* (деепричастна конструкция за време в значение на „откакто, от момента, в който“): *geldim geleli* (откакто дойдох), *gördüm göreli* (откакто видях), *aldım alalı* (откакто взех), *girdim gireli* (откакто влязох) и др.
- Чрез сегашни, минали и бъдещи причастия на глаголите: *solmuş solmuş çiçekler* (увехнали цветя), *kurumuş kurumuş ağaçlar* (изсъхнали дървета), *tanıdık tanıdık simalar* (познати лица), *yazan çizen adam* (пишещ човек/човек, който пише), *yenir yutulur şey*

(нещо, което може да се преглътне), *bitm tükenmez yol* (безкраен път; път, който няма свършване) и др. Образуваните по този модел лексикално-семантични двойки поясняват съществителното име и изпълняват ролята на определение.

- Първият конституент е деепричастието на *-İp*, а вторият – отрицателната форма на миналото свидетелско причастие (на турски: *belirli/görülen geçmiş zaman ortacı*) за изразяване на съмнение, несигурност, неувереност или колебание: *gelip gelmediğini bilmiyorum* (не знам дали е дошъл), *gidip gitmediğini bilmiyorum* (не знам дали е отишъл), *görüp görmediğini bilmiyorum* (не знам дали е видял), *bilip bilmediğini söylemedi* (не каза дали знае), *yazıp yazmadığını öğrenemedim* (не успях да науча дали е написал) и др.

Заклучение

Тези структурно-семантични единства, които включват две графични думи и се отличават със специфична комбинация с цялостна семантика, могат да се разгледат и като един от аспектите на проблема за *редупликацията*. Моделът на *редупликация* при *лексикално-семантичните двойки* е сред продуктивните словообразователни начини (модели) в турския език. В изследвания корпус от примери обаче е видно, че е налице и съвместното използване на думи или лексеми с напълно различен фонеман състав. Същевременно някои думи, съществували в един предходен период от развитието на езика, но отпаднали от употреба в съвременния турски език, са се запазили единствено в състава на тези езикови единици.

Последователността на компонентите е една от основните характеристики на *лексикално-семантичните двойки* в турския език. Използването им векове наред е довело до придобиването на конкретно значение и функции. Казано по друг начин, схемата на подреждане на компонентите им е строго фиксирана и не може да се променя. При нарушаване на тази последователност цялата конструкция губи своето значение и става безсмислена. Много често единият от елементите им няма самостоятелно значение, а придобиват значение единствено в конкретните съчетания. При анализа на работния корпус на този тип двукомпонентни съчетания от лексеми с различен фонеман състав се наблюдава определена структурно-позиционна организация. От една страна, те могат да се разгледат като структура, при която двата компонента са свързани с отношение на определена логическа последователност. От друга страна, разположението на двата градивни елемента следва определени фонетични принципи.

Определяме ги като своеобразни двучленни конструкции (двукомпонентни съчетания) или словосъчетания с еквивалентни компоненти, които са образувани чрез съвместното използване на думи, принадлежащи към една и съща част на речта, обединени от вътрешноезикови връзки, основани на взаимнозависими и взаимносвързани елементи на значението, без да се поставя съюз между тях. Състоят се от две думи, всяка от които има свое ударение и своя граматична оформеност. В тях една или всички думи са преосмислени, което поражда обвързаност в номинацията, независимо от това дали са частично, или напълно мотивирани от значенията на съставлящите ги компоненти. Повечето от тях са образувани от познати, налични в езика думи, но като цяло назовават нови обекти, признаци и явления от заобикалящия свят. Значението на тези съчетания е съвкупност от значенията на съставлящите ги лексикални единици, а понякога се използват и за придаване на експресивност. Немалка част от тях са лексикализирани или идиоматизирани. Синтактичната функция на *лексикално-семантичната двойка* и съотнесеността ѝ към определена част на речта се определят единно за всички нейни компоненти (думи), а не за всеки компонент поотделно.

ЛИТЕРАТУРА

- Бангуоглу 2000:** Banguoğlu, T. *Türkçenin Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- Вардар 1980:** Vardar, B. yönetiminde N. Güz, E. Öztokat, M. Rifat, O. Senemoğlu, E. Sözer. *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1980.
- Ергин 1972:** Ergin, M. *Türk Dil Bilgisi*. Minnetoğlu Yayınları, İstanbul, 1972.
- Коркмаз 1992:** Korkmaz, Z. *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.
- Коч 1992:** Koç, N. *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Топалоглу 1989:** Topaloğlu, A. *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ötüken Yayınları, İstanbul, 1989.
- Хатибоглу 1981:** Hatiboğlu, V. *Türk Dilinde İkileme (Genişletilmiş İkinci Baskı)*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1981.
- Хенгирмен 1999:** Hengirmen, M. *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Engin Yayınevi, Ankara, 1999.